

H. NURMATOV, N. NORXO‘JAYEV

MUSIQA

**Umumiy o‘rta ta‘lim maktablarining
2-sinfi uchun darslik**

Qayta ishlangan 12-nashri

O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi vazirligi
nashrga tavsiya etgan

G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2018

UO'K 372.878(075)

KBK 85.31ya 71

N 94

Taqrizchilar:

1. Gulchehra Ualiyeva – Nizomiy nomidagi TDPU huzuridagi TSHXT-XQTMOXM “Amaliy fanlar va maktabdan tashqari ta’lim metodikasi” kafedrasida katta o’qituvchisi.

2. Ra’no Xudoyorova – Toshkent shahar Sirg’ali tumanidagi 277-sonli umumta’lim maktabining musiqa madaniyati fani o’qituvchisi.

3. U. Mirzahmedov – Toshkent viloyati Bo’shtonlik timani 2-umumta’lim maktabining musiqa madaniyati fani o’qituvchisi.

Respublika maqsadli kitob jamg’armasi mablag’lari hisobidan chop etildi.

Nurmatov H., Norxo’jayev. N.

Musiqa: 2-sinf uchun darslik. Qayta ishlangan 12-nashri. – T.: G’afur G’ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018. – 72 b.

1.1,2. Muallifdosh.

UO'K 372.878(075)

KBK 85.31ya 71

© **H. Nurmatov**, N. Norxo’jayev

© **G’afur G’ulom** nomidagi
nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018

ISBN 978-9943-5216-1-2

VATANIMIZNI MADH ETAMIZ

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING DAVLAT MADHIYASI

Abdulla Oripov so‘zi Mutal (Mutavakkil) Burhonov musiqasi

Serquyosh, hur o‘lkam, elga baxt, najot,
Sen o‘zing do‘stlarga yo‘ldosh, mehribon!
Yashnagay to abad ilm-u fan, ijod,
Shuhrating porlasin toki bor jahon!

N a q a r o t:

Oltin bu vodiylar — jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

Bag‘ri keng o‘zbekning o‘chmas iymoni,
Erkin, yosh avlodlar senga zo‘r qanot!
Istiqlol mash‘ali, tinchlik posboni,
Haqsevar, ona yurt, mangu bo‘l obod!

N a q a r o t:

Oltin bu vodiylar — jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

MUSIQA XONASI

QO'SHIQ AYTISH QOIDALARI

1. Qo'shiq aytayotganda qomatni rostlab, erkin turish kerak.

2. Qo'shiqni mayin, ohista va baqirmasdan kuylang. So'zlarni aniq, burro talaffuz qiling.

3. Qo'shiqdagi urg'uli bo'g'inlarni cho'zibroq ayting.

4. Nafasni avaylab, misra oxirigacha yetkazib ishlating.

5. Jamoa bo'lib qo'shiq ijro qilinganda o'rtoqlaringiz bilan birga kuylang.

6. Qo'shiq kuylayotganda musiqa o'qituvchingizning qo'l harakatlariga qarab ko'rsatmalarini aniq bajaring.

7. Qo'shiq aytayotganda avval she'r mazmunini yaxshi tushunib oling.

Qo'shiq kuylaymiz

VATANJONIM – VATANIM

P. Mo'min she'ri

D. Omonullayeva musiqasi

O'rtacha tez

Va - tan - jo - nim – Va - ta - nim, ko' - zim quv - nab
ko' r - ga - nim. Is - tiq - lol - dan
kul - ga - nim, O'z - be - kis - ton – gul - sha - nim!

Vatanjonim – Vatanim,
Ko'zim quvnab ko'rganim.
Istiqoldan kulganim,
O'zbekiston – gulshanim!

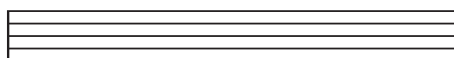
Bahra olib bag'ringdan,
Ulg'ayaman mehringdan.
Vatanjonim – Vatanim,
O'zbekiston – gulshanim.

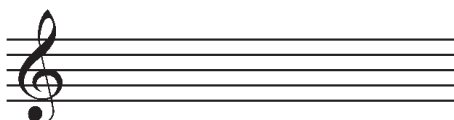
TAKRORLASH

NOTA YO'LI. NOTALARNING YOZILISHI VA NOMLANISHI

Musiqa tovushlari nota bilan yoziladi. Notalar yoziladigan beshta chiziqqa **NOTA YO'LI** deyiladi.

Nota yo'lining boshiga **SKRIPKA KALITI** qo'yiladi.

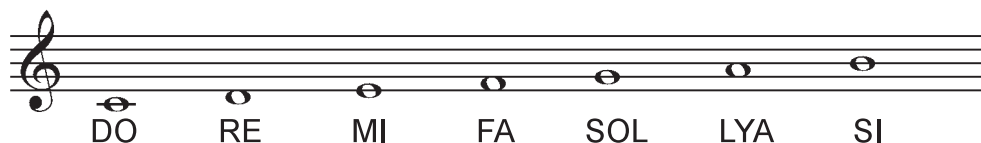

SKRIPKA KALITI sol kaliti ham deyiladi. U nota yo'lining ikkinchi chizig'ini o'rab olganligi uchun shu chiziqqa yoziladigan nota ham **SOL NOTASI** deb ataladi.

SOL NOTASI

Musiqada yettita nota bo'lib, ular nota yo'lining beshta chizig'iga joylashadi va quyidagicha nomlanadi:

MUSIQA BIZNING HAYOTIMIZDA

Tinglaymiz va musiqa jo'rligida
harakatlar qilamiz

USMONIYA

(Jadal qadam bilan jo'r bo'lish)

O'zbek xalq kuyi

Jadal

TAKRORLASH QANDAY TOVUSHLARNI BILASIZ ?

Shovqinli tovushlar

Musiqiy tovushlar

Qanday tovushlar shovqinli tovushlar deyiladi?

Qanday tovushlar musiqiy tovushlar deyiladi?

YAKKANAVOZLIK

Bir cholg'uda ijro etilgan kuy **YAKKANAVOZLIK** deyiladi.

Yakkanavozlikda musiqa tinglaymiz

QASHQARCHA

O'zbek xalq kuyi

Tez

Musical score for 'Qashqarcha' in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of four staves of music. The first staff starts with a mezzo-forte (mf) dynamic. The third staff starts with a forte (f) dynamic and includes a first ending bracket. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

Qo'shiq kuylaymiz

MAKTABIM

I. Muslim she'ri

F. Nazarov musiqasi

Tezroq *mf*

O-na ka-bi meh-ri-bon, i-l(i)m, fan-lar- ga ma-kon. Yay-rab o'-qiy-

p *f*

man har on, qa-d(i)r-do-nim, mak-ta-bim! Sen-da fan-lar xil-ma-xil,

on-gim o'- sar yil-ma - yil. Se-vinch-lar-ga to'-lar dil,

1. 2.

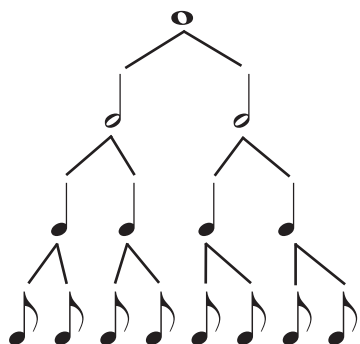
qa- d(i)r- do- nim mak- ta- bim! Mak- ta- bim!

Men dunyoda baxtiyor,
 Hech chekmayman
 alam-zor,
 Vatanim mangu gulzor,
 Qadrdonim maktabim!

A'lo o'qishdir burchim,
 Sarf etaman bor kuchim.
 Ishlayman xalqim uchun,
 Qadrdonim maktabim!

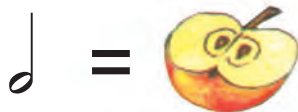
NOTALARNING BO'LINISHI

Notalar turli cho'zimda bo'ladi. Ular uzun-qisqaligi bilan bir-biridan farq qiladi.

Butun nota
butun olmaga teng.

Yarim nota
yarim olmaga teng.

Notalar qanday cho'zimda ekanligini
mustaqil aniqlang.

JO'RNAVOZLIK

Ikki cholg'u sozida birgalikda kuy ijro etilishiga JO'RNAVOZLIK deb aytiladi.

Musiqa tinglaymiz

SANAM UFORISI

O'zbek xalq kuyi

Sho'x

The image displays a musical score for a single melodic line, consisting of eight staves of music. Each staff begins with a treble clef. The notation includes various rhythmic values: quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes, often beamed together. There are also rests and a final double bar line at the end of the eighth staff. The music is arranged in a single melodic line across the staves.

Qo'shiq kuylaymiz

QIZALOQ

T. Nazarov she'ri

N. Norxo'jayev musiqasi

Quvnoq

Ya- yal yo-nar yuz - la- ring, Mis - li lo - la-

qiz- g'al -doq. Yay-rab, yay-rab ku- li - shing Bun-

cha shi- rin, qi- za- loq. Oh, qi- za- loq, qi- za - loq,

lk - ki ko'- zi ko'z-mun- choq. Qi- liq - la - ring

chi-roy - li, Lo'p - pi yuz- li bo'- pa - loq.

NOTA YO'LIDA JOYLASHGAN NOTALAR

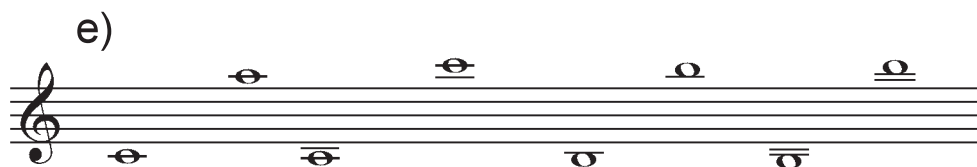
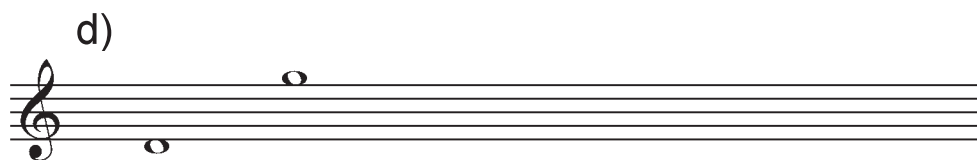
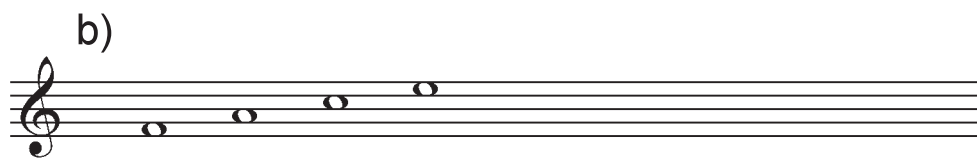
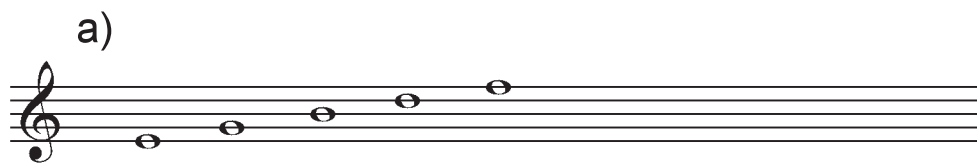
Notalar turlicha yoziladi:

a) chiziqlar ustida joylashgan notalar;

b) chiziqlar orasida joylashgan notalar;

d) chiziqlar ostida va ustida joylashgan notalar;

e) qo'shimcha chiziqlar ustida joylashgan notalar.

BIZ MUSIQANI SEVAMIZ

Qo'shiq tinglaymiz

OTA-ONALARGA

E. Rahimov she'ri

G'. Qodirov musiqasi

Tezroq

O-nam de-sam ko'-zim-ga bog'-bon ke-lar,
Do-im ta-yanch o'-zim-ga, Yul-duz o'p-gan
1. bog' ke-lar, lar. O-nam bosh-da os-mo-
2. tog' ke-lar, lar.
nim, of-tob un-ga du-go-na. Otam bosh-da
pos-bo-nim, Of-tob un-ga ham-xo-na,
ham-xo-na.

Onam desam ko'zinga
Bog'bon kelar, bog' kelar.
Doim tayanch o'zinga,
Yulduz o'pgan tog' kelar.

Toshqinligin soy deyman,
Arzir daryo yon bersa.
Chiroyini oy deyman,
Arzir dunyo tan bersa!

Qo'shiq kuylaymiz

QADIM TURON

P. Mo'min she'ri

N. Norxo'jayev musiqasi

O'rtacha tez

Uch, Hu- mo qush, Par- vo- zi xush.
 Os- mo- nim- da, Ma- ko- nim- da.
 Keng Tur - kis- ton, Men- ga ma- kon,
 El qa- d(i)r- don, O'z- be- kis- ton.
 Qa- dim Tu- ron!

Uch, Humo qush,
 Parvozi xush.
 Osmonimda,
 Makonimda.

Samosi sof,
 Chaqnar oftob.
 Bag'ri kengdir,
 Do'sti tengdir.

N a q a r o t:

N a q a r o t

Keng Turkiston,
 Menga makon.
 El qadrdon,
 Qadim Turon!

Aytay chindan,
 Baxtim sendan.
 Sen doimo
 Bor bo'l, Humo!

N a q a r o t

BULAR KIMLAR?

SAVOL VA TOPSHIRIQLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasi musiqasini kim yozgan?
2. Madhiyani qay holatda tinglash kerak?
3. Qo'shiq aytganda qanday qoidalarga rioya qilish kerak?
4. Qanday tovushlarni bilasiz?
5. «Vatanjonim – Vatanim» qo'shig'ining mazmunida nima yoritilgan?
6. Yakkanavozlik deb nimaga aytiladi?
7. Jo'rnavozlik deb nimaga aytiladi?
8. Notalarning nomlarini ayting.
9. Notalarning cho'zimini va bo'linishini aytib bering.
10. Sizga qanday qo'shiqlar va kuylar ko'proq yoqdi?

XONANDALAR ANSAMBLI

Ikki yoki undan ko'proq xonandalarning bir bo'lib kuylashi – xonandalar ANSAMBLI deyiladi.

FARG'ONACHA

O'zbek xalq kuyi

O'rtacha tez

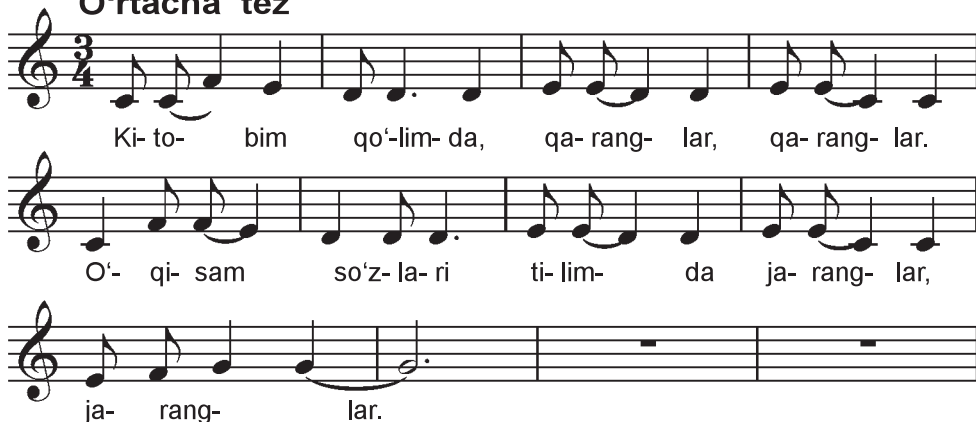
Qo'shiq kuylaymiz

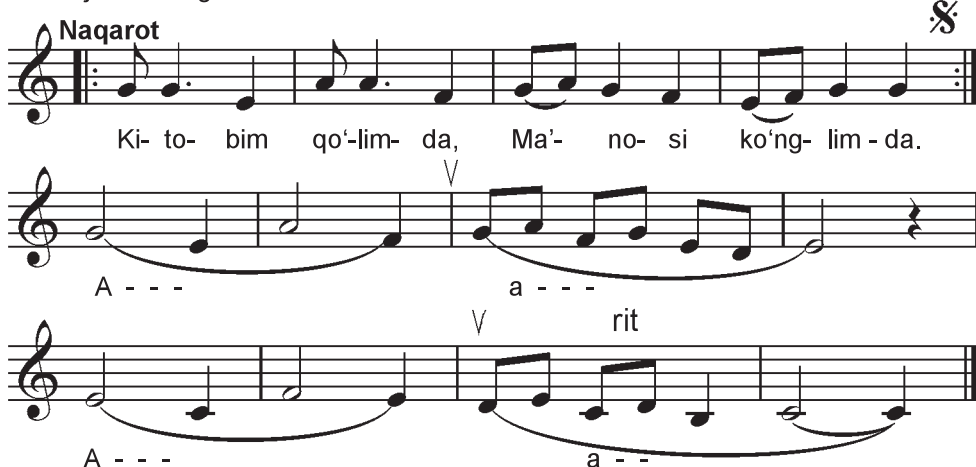
KITOBIM QO'LIMDA

P. Mo'min she'ri

N. Norxo'jayev musiqasi

O'rtacha tez

Naqarot

Kitobim ajoyib,
Juda ko'p she'ri bor.
Eng yaxshi odoblar
Yozilgan yeri bor —
She'ri bor.

Kitobim qo'limda,
Ma'nosi ko'nglimda.

Naqarot:

NOTALAR CHO‘ZIMINING SANOG‘INI O‘RGANAMIZ

 Butun nota 1 i, 2 i, 3 i, 4 i ga sanaladi.

 Yarim nota 1i, 2 i ga sanaladi.

 Chorak nota 1 i ga sanaladi.

 Nimchorak nota 1 yoki i ga sanaladi.

NOTALAR NOMI VA CHO‘ZIMINI O‘ZIMIZ ANIQLAYMIZ VA SANAYMIZ

CHOLG'UCHILAR ANSAMBLI

Musiqa tinglaymiz

NORIM-NORIM

O'zbek xalq kuyi

O'rtacha tez

Qo'shiq kuylaymiz

YURTIM CHIROYLI

P.Tolib she'ri

N.Norxo'jayev musiqasi

O'rtacha tez

La - la - la - lay - la - la - la - la - lay - la,

lay - la - la - lay - la - lay.

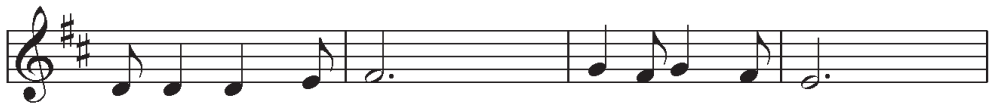
Yur - tim chi - roy - li, Yash - na - gan ba - hor.

Qa - ni yu - ray - lik Bog' - lar chi - roy - li

La-la-la- lay - la la-la-la- lay - la - lay - la-la - la-la lay

Ran-go rang gul - lar Biz - ga in - ti - zor

Qa - ni yu - ray - lik Bog' - lar chi - roy - li

La-la-la- lay - la la-la-la- lay - la - lay - la-la - la-la lay

La-la-la- lay - la la-la-la- lay - la - lay - la-la - la-la lay

TOPSHIRIQ CHOLG'ULARNI FARQLANG

BOLALAR ANSANBLI

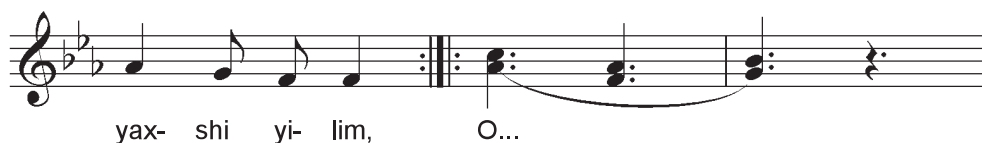
Qo'shiq tinglaymiz

YANGI YILIM – YAXSHI YILIM

P.Mo'min she'ri

D.Zokirov musiqasi

Quvnoq, shoshilmay

Qo'shiq kuylaymiz

ARCHA BAYRAMI

A.Rahmat she'ri

Ikrom Akbarov musiqasi

Tez

Sha-mol op-poq qor-lar-ni Qu-vib- qu-vib xo'p yel-di.

p

Biz-ga u- zoq o'r- mon-dan Ar- cha meh-mon- ga kel-di.

Biz-ga u-zoq o'r- mon- dan Ar- cha meh-mon- ga kel-di.

Shamol oppoq qorlarni
Quvib-quvib xo'p yeldi.
Bizga uzoq o'rmondan
Archa mehmonga keldi.

Qorbobomiz ko'p yaxshi,
Bizga sovg'a keltirar.
Chiroqlarning nurida
O'yinchoqlar yaltirar.

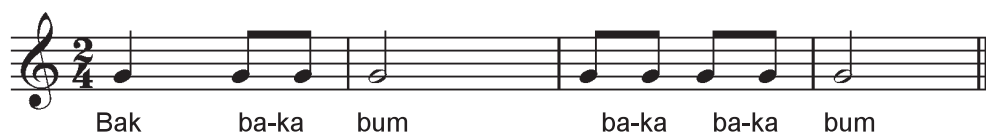

NOTA BILAN KUYLAYMIZ

Aks sado

Notalarni chapak bilan sanashni o'rganamiz.

«Yomg'ir yog'aloq» qo'shig'ini avval so'zlari bilan, so'ngra nota nomlari bilan aytamiz.

SAVOLLAR

1. Xonanda deb kimni aytiladi?
2. Xonandalar ansambli qanday bo'ladi?
3. Ikkita nimchorak nota nechta chorak notaga teng?
4. «Kitobim qo'limda» qo'shig'ining musiqasini kim yozgan?
5. Ikkinchi chorakda o'rgangan qaysi qo'shiqlar sizga ko'proq yoqdi?

Kuy har qanday musiqaning asosidir. Kuy turli balandlikdagi va uzunlikdagi musiqiy tovushlarning yig'indisidan hosil bo'lib, ma'lum bir ma'noni mazmunini tasvirlaydi. Ohangdorlik kuyning asosiy fazilatidir. Kuy-lar biror bir cholg'u sozida yoki ovozda ijro etiladi.

«Mahallada duv-duv gap» kinofilmidan kuy tinglang.

Qo'shiq kuylaymiz

O'YNADIK, HECH TO'YMADIK

P. Mo'min she'ri

Sh. Yormatov musiqasi

Harakat bilan

Bag'ri ko'm-ko'k
dalalar,
Gullari ko'p dalalar.
Qarang, juda keng
ekan,
Bir olamga teng
ekan.

Naqarot:

Dalalarda o'ynadik,
Hech o'yinga
to'ymadik.

Oftob bizni ko'rardi,
O'ynaymi, deb so'rardi.
Shamol asta yelardi,
Davramizga kelardi.

Naqarot

Siz biladigan she'rlardagi kabi musiqada ham kuchli, ya'ni urg'uli tovushlar bo'ladi. Nota yo'liga yozilgan ana shu urg'uli tovushlar oldidan tik chiziq tushiriladi, u TAKT CHIZIG'I deb ataladi.

Ikki urg'uli tovush oralg'idagi kuy bo'lagi TAKT deb ataladi.

TAKTlar ikki chorakka teng bo'lgan turli cho'zimdagi notalardan tuzilishi mumkin. Bunday taktlar bir-ikki deb sanaladi.

Takt o'lchovini ko'rsatuvchi raqamlar esa sol kalitidan so'ng yoziladi:

KUYDA NIMALAR IFODALANADI ?

Musiqa tinglaymiz

SHOHI SO'ZANA

A. Muhamedov musiqasi

Sho'x

Qo'shiq kuylaymiz

O'YNAYLIK

A. Rahmat she'ri

Ilyos Akbarov musiqasi

Jonli

Do, re, mi, fa, sol, sol, sol, deb cher-ta-man
to-rim-ni, Soz bo'l-gan-da ja-rang-lab, kuy-ga
so-lar ba-ri-ni. Kuy-ga so-lar ba-ri-
ni. Sol, sol, do, sol, sol,
do, sol, fa, mi, re, do.

Do, re, mi, fa, sol, sol, sol,
Deb chertaman torimni,
Soz bo'lganda jaranglab,
Kuyga solar barini.

Ulug' Vatan sha'niga
To'qiladi kuylarim.
Dutorim-la avj olar
Mening shirin o'ylarim.

USUL BERIB NOTALARNI SANASHNI O'RGANAMIZ

Yozilgan mashqlarga dastlab «bak-bum» so'zi bo'g'inlarini ovozda aytib, so'ngra stol chetida barmoqlar bilan usul berib jo'r bo'lamiz:

Shermat Yormatov ijodi
(1939)

O'zbekiston xalq artisti, bolalarning sevimli kompozitori Shermat Yormatov ko'p yillardan beri yosh qo'shiqsevarlarga san'at sirlarini o'rgatib kelmoqda. Ustozning o'zlari tashkil etgan va rahbarlik qilayotgan «Bulbulcha» bolalar xori nafaqat respublikamizda, balki ko'plab chet mamlakatlarda o'zbek bolalar qo'shiqchilik san'atini targ'ibot qilmoqda.

Shermat Yormatov «Oymomajon rom bo'ldi», «G'ildiragim», «Sog'lom avlod qo'shig'i» kabi o'nlab bolalar qo'shiqlarini yaratgan.

Qo'shiq tinglaymiz

G'ILDIRAGIM

T. Bahromov she'ri

Sh. Yormatov musiqasi

Tez

G'il - di - ra - gim, g'il - di - ra - gim,

tez - roq - tez - roq pil - di - ra - gin.

Ik - ka - la - miz o'y - nab o'y - nab

yu - gu - ray - lik yo'l - ka bo'y - lab,

Ik - ka - la - miz o'y - nab o'y - nab

yu - gu - ray - lik yo'l - ka bo'y - lab,

g'il - di - ra - gim, g'il - di - ra - gim,

1.

tez - roq - tez - roq pil - di - ra - gin.

Qo'shiq kuylaymiz

SOG'LOM AVLOD QO'SHIG'I

S. Barnoyev she'ri

Sh. Yormatov musiqasi

O'rtacha tez

Qu- yosh bo'l -sin, oy bo'l- sin, O'z- be- kis- ton
 boy bo'l- sin. Men- ga at- las, u- kam- ga
 gi- jing- la- gan toy bo'l- sin. Men- ga at- las,
 u- kam- ga gi- jing- la- gan toy bo'l- sin.
 Da- dam yuz- ga kir- sin- lar, a- yam yuz- ga
 kir- sin- lar, hey. Biz- lar yuz- ga kir- gan- da
 yo- ni- miz -da yur- sin- lar. Biz- lar yuz- ga
 kir- gan- da yo - ni- miz- da yur- sin - lar.

O'saversin bo'yimiz,
 Tenglik – orzu-o'yimiz.
 Bu dunyoda bor
 bo'lsin
 O'zbekiston – uyimiz.

N a q a r o t:

Dadam yuzga kirsinar,
 Ayam yuzga kirsinar,
 Bizlar yuzga kirkanda
 Yonimizda yursinlar.

QAYTARIQ BELGISI HAQIDA TUSHUNCHA

Musiqa tinglaymiz

GULBAHOR

O'zbek xalq kuyi

O'rtacha tez

mf

Qo'shiq kuylaymiz

BUVIJONIM

Yu. Suyunov she'ri

D. Omonullayeva musiqasi

Shoshmasdan, quvnoq

Menga tengsiz meh-ri bor, so'z-la-ri-da seh-ri bor.
 Er-tak ay-tib tol- may- di, --- Er-ka- la- tib hor-may-
 di. Buvijonim, bu-vi- jon, mehribonim bu-vi-jon.
 Onaginam o- na- si- --- sho'x zabonim buvi - jon!

Ko'rolmasa bir kuni
 Uxlay olmaydi tuni.
 Ko'ngli sog'inchga to'lib,
 Izlar parvona bo'lib.

N a q a r o t :

Buvijonim, buvijon,
 Mehribonim buvijon.
 Onaginam onasi,
 Sho'x zabonim buvijon!

Baxtinga omon yuring,
 Xushxandon davron suring.
 Ko'zingiz namlanmasin,
 Dilingiz g'amlanmasin.

N a q a r o t

Qo‘shiq yoki musiqa asarining biror bo‘lagini ikki marta takrorlab ijro etish zarur bo‘lsa qaytariq (repriza) belgisidan foydalaniladi.

Quyidagi qo‘shiqni o‘rganish orqali qaytariq belgisini puxta o‘zlashtirib olasiz:

UXLAB TURDIM

I. Muslim she'ri

F. Nazarov musiqasi

Salmoqlab

O- yi- jo- nim, bu- gun yax-shi ux- lab tur - dim.

Ju - da qi- ziq, ju- da shi- rin tush- lar ko'r- dim.

Siz- ga, siz- ga as- sa- lom! ham-man- giz - ga as- sa- lom!

Yumshoq yostiq, O‘z vaqtida

Issiq ko‘rpa, Uyg‘onishga

Rohat, rohat. Qildim odat.

N a q a r o t:

Sizga, sizga assalom!

Hammangizga assalom!

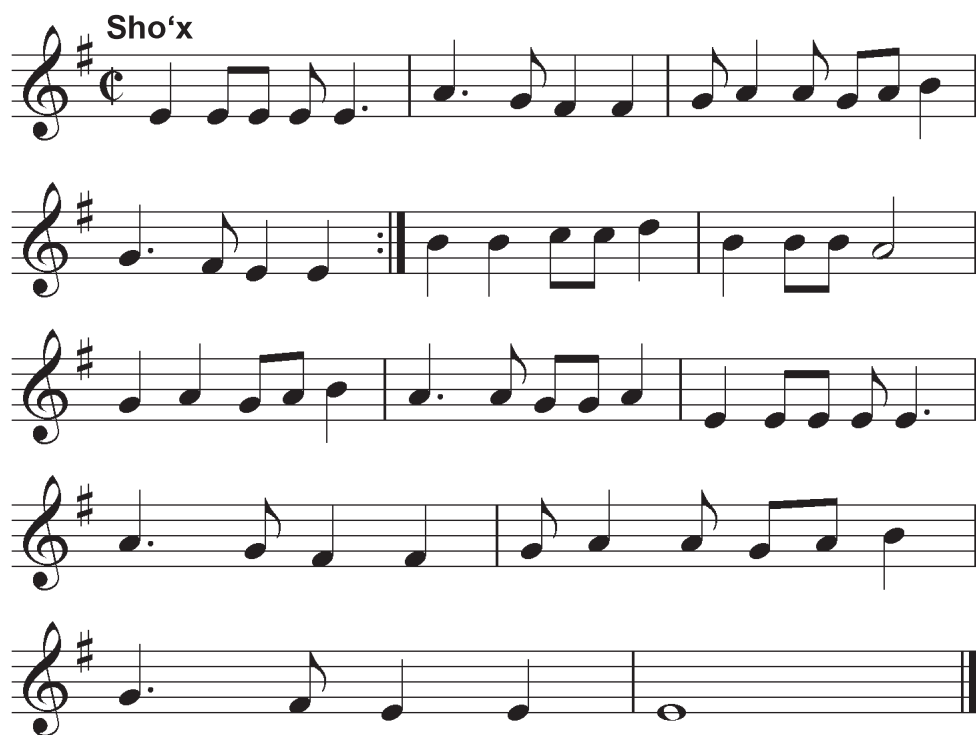

TONIKA HAQIDA TUSHUNCHA

Musiqa tinglaymiz

OLMACHA ANOR

O'zbek xalq kuyi

Qo'shiq kuylaymiz

NAVRO'ZIM – SHO'X SOZIM

H. Rahmat she'ri

N. Norxo'jayev musiqasi

O'rtacha tez

Nav-ro'z kel - di, nav-ro'z kel - di ku - lib, ku - lib,
 Bo - g'u da-lam, bo-g'u da - lam gul- ga to'- lib,
 Qush-lar say-rar juft - juft bo' - lib. Nav-ro'-zim, o'z so'-zim,
 Shod o- vo- zim, shod o- vo- zim, sho'x so- zim.

Navro'z keldi kulib-kulib,
 Bog'-u dalam gulga to'lib,
 Qushlar sayrar juft-juft bo'lib.

N a q a r o t:

Navro'zim, o'z so'zim,
 Shod ovozim, sho'x sozim.

Navro'zimni sevar jahon,
 Ona diyor hur guliston,
 Kundan kunga zavqli davron.

N a q a r o t

TONIKA — kuyning tayanch va eng barqaror tovushi.

Har bir qo'shiqda TONIKA tovushi bor.

Qo'shiq TONIKA tovushi bilan tugallanadi.

Mashqlarni diqqat bilan tinglang va TONIKA tovushini toping.

Bu mashqni nota nomlarini aytib o'qituvchi kuylaydi.

Oxirgi TONIKA tovushini esa o'quvchilar aytib tugallaydilar.

O'zingiz o'rgangan «Maktabim», «Kakku», «O'ynaylik» qo'shiqlarining TONIKA tovushini toping va nota nomini ayting.

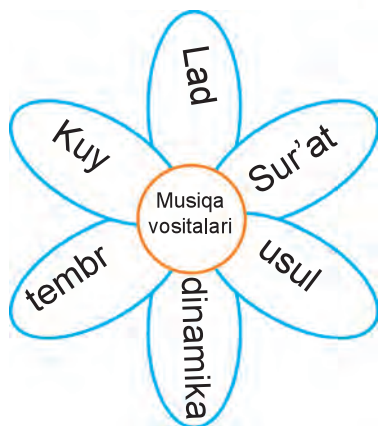
SAVOL VA TOPSHIRIQLAR

1. Kuy qanday hosil bo'ladi?
2. Repriza nima?
3. Kompozitor Shermat Yormatovning qanday qo'shiqlarini bilasiz?
4. Bu chorakda yana qanday yangi cholg'ular bilan tanishdingiz?
5. Tonika kuyning qanday tovushi hisoblanadi.
6. Sizga ko'proq qo'shiq aytish yoqadimi yoki musiqa tinglashmi?
7. Uchinchi chorakda sizga yoqqan qo'shiq va kuylarni ayting.

MUSIQANING IFODA VOSITALARI

«Jonon» kuyini sho‘x sur’atda tinglang.

M. Mirzayev kuyi

Endi shu kuyini og‘ir sur’atda tinglab ko‘ring.

Qo'shiq tinglaymiz

LAYLAK KELDI

O'zbek xalq kuyi

Vazmin

Lay-lak kel-di, yoz bo'l-di, qa-no-ti qo-
g'oz bo'l-di, Da-la-dasht-lar qulf u-rib,
dar-yo bo'-yi soz bo'l-di.

Qo'shiq kuylaymiz

ZAG'IZG'ON

P.Mo'min she'ri

D.Omonullayeva musiqasi

O'rtacha tez

Za-g'iz - g'on, za - g'iz - g'on

u-cha - g'on za-g'iz - g'on. Cho- po -ni o- la - dir, qar- g'a - ga xo-

la - dir. Cho- po -ni o- la - dir, qar- g'a - ga xo - la - dir.

Zag'izg'on, zag'izg'on,
Uchag'on zag'izg'on.
Choponi oladir,
Qarg'aga xoladir.

Tomlarda qaqillar,
Tomog'i taqillar.
Ko'zlari alanglar,
Och qolsa yalanglar.

Aytaylik tog'risin,
U sovun o'g'risi.
Zag'izg'on, zag'izg'on,
Qochag'on zag'izg'on.

TINGLANG, KUZATING, TOPING

O'qituvchi bu ikki misoldan qaysi birini chaldi?

O'qituvchi bu ikki misoldan qaysi birini aytdi?

Bu misoldan eng baland va eng past tovushni toping:

Bu misoldagi kuyning oxirgi yetishmayotgan tovushini toping:

*Nadim Norxo'jayev ijodi
(1947)*

Bolalarning sevimli kompozitori Nadim Norxo'jayev o'zining rang-barang qo'shiqlari bilan respublikamiz musiqa hayotiga kirib keldi.

Bastakorning «Chamandagi gullarmiz», «Yaxshi bola», «Gullar manim kulganim», «O'zbekimdan aylanay!» kabi qo'shiqlarini bolalar sevib kuylaydilar.

Musiqa tinglaymiz

VARRAGIM

N. Norxo'jayev musiqasi

Tezroq

Qo'shiq kuylaymiz

HAKKALAR

N. Orifjonov she'ri

N. Norxo'jayev musiqasi

Quvnoq

mf

O- la qa- not hak- ka- lar, shox- dan shox- ga
 qo'- na- siz, chi- g'ir- chig'- lab ni- ma(ni)- dir
 iz- lab top- gan bo'- la- siz. Te- rak- lar- ning u- chi- dan
 siz- ga bo - qar po- la- pon. Qa - mish- zor- lar
 i- chi- dan un - ga qa - rab qo - la - man.

Shoshqaloqlab

tumshug'in

Siz tomonga tutadi.

Hali yosh, yo'l-yo'rig'in

Topmay najot kutadi.

Uni boqish farzingiz,

Yurmang muncha

hakkalab.

Boshqalardan farqingiz

Yengiltaksiz, hakkalar.

Ola qanot

hakkalar,

Shoxdan shoxga

qo'nasiz.

Chig'irchig'lab

nima(ni)dir

Izlab topgan

bo'lasiz.

Odatda qo'shiqlar ham, kuylar ham ikki xil jaranglaydi. Biri quvnoq, sho'x jaranglasa, boshqasi ma'yus va mungli eshitiladi.

Quvnoq jaranglagan kuylar MAJOR tonalligi tizilmasida bo'ladi.

Mungli eshitilgan kuylar esa MINOR tonalligi tizilmasida bo'ladi.

Major tizilmasidagi kuy parchasini tinglang:

Endi shu tizilmadagi uchtovushlikni kuylang:

Minor tizilmasidagi kuy parchasini tinglang:

Endi shu tizilmadagi uchtovushlikni kuylang:

*Dilorom Omonullayeva ijodi
(1959)*

Kompozitor Dilorom Omonullayeva serqirra ijodining ko'p qismini bolalarga bag'ishlagan. Uning «Alifbe qo'shiqlari», «Topishmoq qo'shiqlar» deb nomlanuvchi qo'shiqlar to'plamlari hamda «Etikcham», «Humo qushim», «Aziz bo'ston – O'zbekiston», «O'zbek elim – bek elim», «Diloromning qo'shig'i» kabi ko'plab rang-barang qo'shiqlari o'quvchi-yoshlar ichida mashhur.

Tinglaymiz va kuylaymiz

HANDALAK

P. Mo'min she'ri

D. Omonullayeva musiqasi

Tezroq

Han-da-lak, han-da-lak. Pish-gan e - di,
tar - qal - di, tar - qal - di har yon hi - di.
Eg - ni - da be - qa - sam to'n ti - ki - lib - di
ju - da jo'n. Eg - ni - da be - qa - sam to'n ti - ki - lib - di
ju - da jo'n. Lya - lya - lya, lya - lya - lya.
lya-lya-lya-lya-lya-lya-lya-lya-lya lya-lya- lya lya. lya.

N a q a r o t :

Handalak, handalak,
Pishgan edi,
Tarqaldi, tarqaldi
Har yon hidi.

Egnida
Beqasam to'n,
Tikilibdi
Juda jo'n.

Har bittamiz
Pushtadan
Olib chiqdik
Uchtadan.

N a q a r o t
Bittadan
So'yib yedik.
Rosayam
To'yib yedik.

REBUS

Sizlarga tanish bo'lgan qo'shiq asosida tuzilgan quyidagi rebusni o'qing:

DO, RE, MI, FA, SOL, LYA, SI,

MAKTAB PIANINO

K VISHI OQ - QORA,

HAVA NG KELAR QARA.

She'rdan yetishmayotgan bo'g'inlar notasini toping.

VATANI Z ONA Z,

JONDAN AZIZ KO'RA Z.

GO'ZAL ONA-VATANNING

CHIN RZANDI BO'LA Z.

Toping:

Tovushqatorda qaysi notalar tushirib qoldirilgan?

CHOLG'U SOZLARI BILAN TANISHING

Afg'on rubobi

G'ijjak

Qo'shnay

Tanbur

*Avaz Mansurov ijodi
(1957)*

Avaz Mansurov o'quvchi-yoshlarning sevimli kompozitorlaridan biri. Uning qo'shiqlari o'zining rang-barang mazmuni bilan, ohangining jozibasi va yoqimliliigi bilan yosh xonandalar qalbidan o'rin olgan.

Kompozitorning «Muzqaymoq», «Bolarilar», «Kitob mening do'stimdir», «Istiqlolim» kabi qo'shiqlari shular jumlasidan.

Qo'shiq tinglaymiz

DAKAN XO'ROZ

P. Mo'min she'ri

A. Mansurov musiqasi

Sho'x

Qich-qir, xo'- roz, Qich-qir, xo'- roz, Chiq- sin of- tob,
 Cha- qir, xo'-roz. Qich -qir, xo'- roz, Qich- qir, xo'- roz.
 Chiq- sin of- tob, Cha- qir, xo'- roz. U- kang xo'-roz,
 A - kang xo'-roz, O'- zing xo'- roz, Da- kan xo'- roz.
 Chiq- sin of- tob, Cha - qir, xo' - roz, Cha-qir, xo' - roz.

Qichqir, xo'roz,
 Qichqir, xo'roz,
 Chiqsin oftob,
 Chaqir, xo'roz.

Qanotlaring
 «Tap-tap» etar,
 Qichqirganing
 Har yon ketar.

N a q a r o t:

N a q a r o t

Ukang xo'roz,
 Akang xo'roz,
 O'zing xo'roz,
 Dakan xo'roz.

Ovozingni
 Anglasalar,
 Uxlolmaydi
 Dangasalar.

Qo'shiq kuylaymiz

MUZQAYMOQ

H. Qayumov she'ri

A. Mansurov musiqasi

Shoshilmay

Muzday muzdek muzqay-moq, Sut-day op-poq
soz qay-moq. Muzday muzdek muzqaymoq, Sut-day op-poq
soz qay-moq. As-ta-gi-na a-vay-lab, a-vay-lab,
Chaynamasdan atay-lab, a-tay-lab, sol-ganimda og'zimga
E-rib ketar bir zum-da. E-rib ketar bir zumda.
Soz qay-mo-g'im muz-qay-moq.

Muzqaymog'im hozir ham
Eridi-yu, yo'qoldi.
Lekin totli mazasi
Mening og'zimda qoldi.
Muzday muzdek
muzqaymoq,
Sutday oppoq soz qaymoq.

DIRIJORLIKNI O'RGANAMIZ

Musiqa darslarida jamoa (xor) bo'lib kuylaganingizda o'qituvchingiz qo'l harakatlari bilan dirijorlik qilishini bilasiz. Dirijor xorni qo'l harakatlari bilan boshqarib boradi.

Siz ham dirijorlik harakatlarini o'rganing.

Qo'shiq turli o'lchovda (sanoqda) bo'lishiga qarab dirijor qo'l harakatlari ham turlicha bo'ladi. Masalan, «bir-ikki», deb sanaladigan ikki chorakli o'lchovdagi qo'shiqqa dirijor qo'llarini pastga va yuqoriga qarab harakatlantiradi.

«Bir» deganda o'ng qo'l yuqoridan pastga tushiriladi:

«Ikki» deganda esa qo'l pastdan yuqoriga ko'tariladi:

Demak, «bir-ikki» deganda shunday dirijorlik qilinadi:

Endi ikki chorakli o'lchovdagi qo'shiqlarni o'zingiz shunday dirijorlik qilishga o'rganing.

NOTAGA QARAB KUYLANG

Soʻz boʻgʻinlari har bir notada kelishi mumkin.

Mak- tab- ga kel- dik

la la la la la

Ikki nota bir soʻz boʻgʻinida kelishi mumkin.

Bunday holda notalar yoy – liga belgisi bilan bogʻlanadi va nafasni uzmasdan ijro etiladi.

lo- la- lar

Bir soʻz boʻgʻini ikki va undan ortiq notalarda kelishi ham mumkin.

Lya

Bu mashqlarni aytganda, birinchi va ikkinchi misolda, notalardagi soʻz boʻgʻinlarining dona-dona, ravshan chiqishiga ahamiyat bering. Uchinchi va toʻrtinchi misollarni aytganda, tovushlarni bir-biriga bogʻlab ayting.

SAVOLLAR

1. Kompozitor A.Mansurovning «Muzqaymoq» qo‘shig‘ida nima aks ettirilgan?
2. Major va minorni bir-biridan nimasi bilan farqlash mumkin?
3. Ikki chorakka qanday dirijorlik qilinadi?
4. Musiqadagi qanday ifoda vositalarini bilasiz?
5. «Handalak» qo‘shig‘ining mazmunida nima yoritilgan?
6. Qanday o‘zbek xalq qo‘shiqlarini bilasiz?
7. Bu chorakda qaysi kompozitorlar bilan tanishdingiz?
8. Bu chorakda o‘rgangan va tinglagan qanday asarlar sizga ko‘proq yoqdi?

Musiqa tinglaymiz

GULXAN

D. Zokirov qayta ishlagan

O'rtacha, shoshilmay

The musical score consists of seven staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a time signature of 2/4. The music starts with a mezzo-piano (*mp*) dynamic. The second staff continues the melody. The third staff introduces a forte (*f*) dynamic with a more active, rhythmic pattern. The fourth and fifth staves continue this pattern. The sixth staff shows a change in the melodic line. The seventh staff concludes the piece with a final cadence and a repeat sign.

Kuyga xos harakatlar topib, unga jo'r bo'ling.

Qo'shiq kuylaymiz

BOG' ICHIDA

I. Jiyanov she'ri

X. Hasanova musiqasi

Tez

Bog' i - chi - da gul o - chi - lib - di.

Bo' - yi har ta - raf - ga so - chi - lib - di.

Chi - ro - yi - ni ko'rib kapa - lak - lar, Men - dan av - val

bo - g'im - ga ke - lar.

Gul g'un - cha - si - ni uz - gim ke - lar,

U - ning su - ra - ti - ni chi' z - gim ke - lar.

Qo'lim - ga ip - ig - na o - lib so' - za - na -

ga, Cha - man - zor - ni

chiz - gim ke - lar o' - zim ya - na.

KUYLANG, TINGLANG, ESLANG, TOPING

Quyidagi kuylardan o'zingizga tanish bo'lgan qo'shiqlarni toping va ularni nota bilan kuylang:

Aytgan qo'shiqlaringizni va tinglagan kuylaringizni doimo yodingizda saqlang.

Qo'shiq kuylaymiz

ARG'IMCHOQ

K. Rahim she'ri

J. Najmiddinov musiqasi

Tez

Biz ya- sa- gan ar- g'im- choq sa- mo- lyot- dek
 tez u- char. Dav- ra- miz- ga kel, o'r- toq,
 uch- gan- da zav- qing to- shar, qing to- shar.

Arg'imchoqni qo'ymaymiz,

Uchib sira tolmaymiz.

Ko'tarilib goh tikka,

Intiladi u ko'kka.

Bo'lganimizda katta,

Boshqaramiz raketa.

Birgalashib hammamiz

Oyga uchib boramiz.

MUNDARIJA

O'zbekiston Respublikasining davlat madhiyasi. A.Oripov so'zi, <i>M. Burhonov</i> musiqasi.....	3
Qo'shiq aytish qoidalari	5
Vatanjonim – vatanim. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>D. Omonullayeva</i> musiqasi	6
Takrorlash.....	7
Usmoniya. O'zbek xalq kuyi	8
Qanday tovushlarni bilasiz?.....	9
Yakkanavozlik.....	10
Maktabim. <i>I. Muslim</i> she'ri, <i>F. Nazarov</i> musiqasi.....	11
Notalarning bo'linishi	12
Jo'rnavozlik.....	13
Qizaloq. <i>T. Nazarov</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi.....	15
Nota yo'lida joylashgan notalar.....	16
Ota-onalarga. <i>E. Rahimov</i> she'ri, <i>G'. Qodirov</i> musiqasi.....	17
Qadim Turon. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi	18
Bular kimlar?.....	19
Savol va topshiriqlar	20
Farg'onacha. O'zbek xalq kuyi	21
Kitobim qo'limda. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi	22
Notalar cho'zimining sanog'ini o'rganamiz	23
Norim-norim. O'zbek xalq kuyi.....	24
Yurtim chiroyli. <i>P. Tolib</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi.....	25
Cholg'ularni farqlang.....	26
Yangi yilim – yaxshi yilim. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>D. Zokirov</i> musiqasi	27
Archa bayrami. <i>A. Rahmat</i> she'ri, <i>Ik. Akbarov</i> musiqasi.....	28
Nota bilan kuylaymiz.....	29
Savollar.....	30
Kuy haqida tushuncha.....	31
O'ynadik, hech to'ymadik. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>Sh. Yormatov</i> musiqasi.....	32
Takt chizig'i	33
Shohi so'zana. <i>A. Muhamedov</i> musiqasi.....	34
O'ynaylik. <i>A. Rahmat</i> she'ri, <i>IL. Akbarov</i> musiqasi	35
Usul berib notalarni sanashni o'rganamiz.....	36

<i>Shermat Yormatov</i>	37
G'ildiragim. <i>T. Bahromov</i> she'ri, <i>Sh. Yormatov</i> musiqasi.....	38
Sog'lom avlod qo'shig'i. <i>S. Barnoyev</i> she'ri, <i>Sh. Yormatov</i> musiqasi.....	39
Gulbahor. O'zbek xalq kuyi.....	40
Buvijonim. <i>Yu.Suyunov</i> she'ri, <i>D. Omonullayeva</i> musiqasi.....	41
Qaytariq belgisi.....	42
Olmacha anor. O'zbek xalq kuyi.....	43
Navro'zim – sho'x sozim. <i>H. Rahmat</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi.....	44
Tonika.....	45
Savol va topshiriqlar.....	46
Musiqaning ifoda vositalari.....	47
Laylak keldi. O'zbek xalq kuyi.....	48
Zag'izg'on. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>D. Omonullayeva</i> musiqasi.....	49
Tinglang, kuzating, toping.....	50
<i>Nadim Norxo'jayev</i>	51
Varragim. <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi.....	52
Hakkalar. <i>N. Orifjonov</i> she'ri, <i>N. Norxo'jayev</i> musiqasi.....	53
Major va minor.....	54
<i>Dilorom Omonullayeva</i>	55
Handalak. <i>P.Mo'min</i> she'ri, <i>D. Omonullayeva</i> musiqasi.....	56
Rebus.....	57
Cholg'u sozlari bilan tanishing.....	58
<i>Avaz Mansurov</i>	59
Dakan xo'roz. <i>P. Mo'min</i> she'ri, <i>A. Mansurov</i> musiqasi.....	60
Muzqaymoq. <i>H. Qayumov</i> she'ri, <i>A. Mansurov</i> musiqasi.....	61
Dirijorlikni o'rganamiz.....	62
Notaga qarab ayting.....	63
Savollar.....	64
Gulxan. <i>D.Zokirov</i> qayta ishlagan.....	65
Bog' ichida. <i>I. Jiyanov</i> she'ri, <i>X. Hasanova</i> musiqasi.....	66
Kuylang, tinglang, eslang, toping.....	67
Arg'imchoq. <i>K. Rahim</i> she'ri, <i>J. Najmiddinov</i> musiqasi.....	68

HAMIDULLA NURMATOV, NADIM NORXO‘JAYEV

MUSIQA

2-sinf uchun darslik

Qayta ishlangan 12-nashri

Muharrir *A.Karimov*
Badiiy muharrir *Sh. Mirfayozov*
Texnik muharrir *X.Xasanova*
Musahhah *D. To‘ychiyeva*
Kompyuterda sahifalovchi *Z. Aliyeva*

Nashriyot litsenziya raqami AI.№ 290. 04.11.2016.
2018-yil 12-aprelda bosishga ruxsat etildi.
Bichimi 70x100^{1/16}. Kegli 16. Pragmatika garnitura.
Ofset bosma. 5,80 shartli bosma toboq. 6,5 nashr tobog‘i.
Adadi 551446 nusxa. raqamli buyurtma.

O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligining
G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyida chop etildi
Toshkent, 100129. Labzak ko‘chasi, 86.

www. ggilit.uz. E-mail:info@ggilit.uz

Ijaraga beriladigan darslik holatini ko'rsatuvchi jadval

T/r.	O'quvchining ismi va familiyasi	O'quv yili	Darslikning olingan-dagi holati	Sinf rahbarining imzosi	Darslikning topshiril-gandagi holati	Sinf rahbarining imzosi
1						
2						
3						
4						
5						
6						

Darslik ijaraga berilib, o'quv yili yakunida qaytarib olinganda yuqoridagi jadval sinf rahbari tomonidan quyidagi baholash mezonlariga asosan to'ldiriladi:

Yangi	Darslikning birinchi marotaba foydalanishga berilgandagi holati.
Yaxshi	Muqova butun, darslikning asosiy qismidan ajralmagan. Barcha varaqlari mavjud, yirtilmagan, ko'chmagan, betlarida yozuv va chiziqlar yo'q.
Qoniqarli	Muqova ezilgan, birmuncha chizilib, chetlari yedirilgan, darslikning asosiy qismidan ajralish holati bor, foydalanuvchi tomonidan qoniqarli ta'mirlangan. Ko'chgan varaqlari qayta ta'mirlangan, ayrim betlariga chizilgan.
Qoniqarsiz	Muqova chizilgan, yirtilgan, asosiy qismidan ajralgan yoki butunlay yo'q, qoniqarsiz ta'mirlangan. Betlari yirtilgan, varaqlari yetishmaydi, chizib, bo'yab tashlangan. Darslikni tiklab bo'lmaydi.